

Leading place of strategic communications in the library's research and information activities

The article investigates the leading place of strategic communications in the scientific and informational activity of the library institution. The strategic directions of development of domestic libraries' institutions are considered. The emphasis is placed on the analytical units of library institutions in the system of strategic communications in the context of the development of the information society.

The approved plan by the Cabinet of Ministers of Ukraine is analyzed, this is an action plan for 2019 on the implementation of the Communication Strategy in the field of European integration for 2018—2021, which envisages a series of events and information campaigns. In particular, within the framework of the campaigns, the production of information, audio-visual, printed products and its placement on the air of national and regional TV and radio channels, on the Internet, etc. was designed.

The attention is paid to the fact that such a decision will allow to implement an instrument for coordinated actions of central and local executive authorities in the field of communication in the field of European integration, which in turn will provide for raising the level of support of Ukrainian citizens for state policy in this field.

Considered urgent issues that slow down the changes for the better and further development of the library business in Ukraine. This concerns the leading provisions on the reform of the library business, in particular, the directions of modernization of library institutions, fund digitization, technical and technological re-equipment, redistribution of personnel resources for library institutions, etc.

The attention is paid to the formation of the system of strategic communications in Ukraine, which enables the scientific libraries to clarify and define their place in this system, provided that they improve their capabilities as an area of intellectual processing of information, improving the quality of information products, services and their services, comfort, convenience, stability, reliability of storing information, etc.

Keywords: library business, strategic communications, informational and analytical activity of library institutions, information society, modern information space

References

1. Blazhkevych A. (2017). Reformuvannya ukrayinskih bibliotek: uryadova strategiia rozvytku. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 48, pp. 362—369.
2. Pro biblioteku i biblioteknu spravu, (2019). Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр>.
3. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku biblioteknoi spravy na period do 2025 roku "Yakisni zminy bibliotek dlia zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy", (2019). Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80>.
4. Ukrayinska bibliotekna asotsiatsiya: rehionalnyy aspekt, (2019). Available at: [http:// https://ula.org.ua/news/4279-ukrayinska-bibliotekna-asotsiatsiia-rehionalnyi-aspekt](http://https://ula.org.ua/news/4279-ukrayinska-bibliotekna-asotsiatsiia-rehionalnyi-aspekt).
5. Uryad zatverdyl plany zahodiv na 2019 rik shhodo komunikaciyi u sferi yevropejskoyi ta yevroatlantychnoyi integraciyi Ukrainy, (2019). Available at: <http://https://www.kmu.gov.ua/ua/news/>.
6. Chupryna L. A. (2017). Analitichni pidrozdily biblioteky v systemi strategichnykh komunikacij. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 48, pp. 374—384.
7. Chupryna L. A. (2014). *Operativna internet-informatsiia v informatsiino-analitichnii diialnosti bibliotek Ukrainy*. Kyiv.

Надійшла до редакції 3 травня 2019 року

УДК 025.5:[004.6:001.818

DOI: 10.36273/2076-9555.2019.10(279).37-40

Валентина Корнієнко,

молодший науковий співробітник НБУВ,

e-mail: j_djerelo@ukr.net

Корпоративна діяльність бібліотек зі створення реферативних ресурсів

У статті досліджено тенденції, які супроводжують процеси трансформації бібліотек у центри, що надають широкий спектр інноваційних послуг із використанням сучасних технологій, сприяючи переходу людства на міжнародний рівень взаємодії у сфері інформатизації.

Зауважено, що рух від інформаційного суспільства до суспільства знань супроводжується постійним зростанням обсягів даних, а це зумовлює підвищення попиту наукової спільноти на інформаційно-аналітичний продукт. Якісне забезпечення потреб користувачів у реферативній інформації вимагає постійного вдосконалення бібліотечно-інформаційних технологій (БІТ) і розширення комунікативних каналів зв'язку. Наголошено, що на сучасному етапі слід налагоджувати співпрацю між провідними академічними бібліотеками та книгозбірнями закладів вищої освіти, науково-інформаційними організаціями з метою об'єднання корпоративних зусиль із формування наукового інформаційного ресурсу (ІР) та координації роботи між галузевими установами щодо його акумуляції на традиційних та електронних носіях, створення інформаційно-аналітичних документів для оперативного забезпечення користувачів науковою інформацією. Підсумовано, що впорядкування академічних періоджерел на корпоративних засадах з метою створення баз даних реферативної інформації має вагоме значення для вдосконалення бібліотечно-інформаційних технологій і розвитку галузі загалом.

Ключові слова: інформаційне суспільство, суспільство знань, бази даних (БД), інформаційні ресурси, реферативна інформація, кластер, корпоративні об'єднання, асоціації

Постановка проблеми. Актуальним завданням сьогодення є створення інформаційних ресурсів на основі впровадження інноваційних технологій, що сприятиме подальшому розвитку інформаційного суспільства та переходу до суспільства знань. Відбувається поступова трансформація й модернізація діяльності інформаційних установ та організацій, зокрема й бібліотек, і ці процеси сприяють досягненню глобальної взаємодії у сфері інформатизації. В цьому контексті вагомим значення набуває корпоративна діяльність бібліотечних установ зі створення широкого спектра IP, зокрема й аналітико-синтетичної продукції, що й становитиме мету пропонуваної статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наприкінці минулого століття фахівці прогнозували, що роль інформації, зокрема наукової та аналітико-синтетичної, стане першорядною для розвитку людства й визначатиме ефективність будь-якої сфери діяльності. Минуло не так багато часу, й нині можемо констатувати факт становлення інформаційного суспільства, що базується на інноваційних технологіях, у тому числі у сфері бібліотекознавства, бібліографознавства, науково-інформаційної діяльності.

Перехід від постіндустріального суспільства до інформаційного розглядаємо як закономірний результат цивілізаційного поступу, коли інформація "суттєво змінює буквально всі соціальні та господарсько-економічні відносини" [2], створюючи середовище, "у якому наука, освіта, економіка та культура є повністю взаємодоповнюючими факторами" [2]. Вітчизняні науковці наголошують, що "інформація, знання, інформаційні послуги і всі галузі, пов'язані з їх виробництвом, зростають більш швидкими темпами, стають домінуючими факторами розвитку суспільства. Інформація перетворюється на основний стратегічний ресурс і головне джерело суспільного багатства" [2]. Широкий доступ до світових IP, корпоративна взаємодія установ і організацій інформаційної сфери дає змогу сформуванню світового і національного ринку інформаційних послуг, бази даних загальнодержавних і регіональних ресурсів, підвищити оперативність ухвалення рішень щодо розгортання інноваційної діяльності на всіх рівнях державного управління.

На сучасному етапі бібліотечна справа потребує проведення комплексних, системних організаційних, структурних і технологічних змін відповідно до загальносвітових тенденцій. З цією метою в Україні затверджено "Стратегію розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року "Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України" (далі — Стратегія), що регламентує основні напрями реформування галузі [4]. Для визначення оптимальних шляхів реалізації положень документа слід спиратися на результати наукових досліджень у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства й науково-інформаційної діяльності, оскільки аналізувати стан і функціонування бібліотечних мереж неможливо у відриві від інформаційних служб, що забезпечують процес супроводу науково-дослідних робіт, виконують інформаційно-аналітичні завдання та підтримують зв'язки із засо-

бами масової інформації й громадськістю. Також на державному рівні розроблено "Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки", що конструктивно доповнює Стратегію.

Напрями інноваційного розвитку бібліотечних мереж та окремих книгозбірень, задекларовані в зазначених документах, сьогодні, на жаль, залишаються лише протоколом про наміри, натомість на практиці спостерігаємо розбалансованість бібліотечно-інформаційних систем. Зокрема, наразі в Україні функціонує дев'ять національних бібліотек (НБ) різного рівня — від державного до обласного. Такого "прикладу" не має жодна з економічно розвинутих країн світу.

Розв'язання організаційних, управлінських і технологічних проблем бібліотечно-інформаційної системи потрібно розпочинати насамперед із визначення її головних завдань. Роль методичних центрів для наукових книгозбірень на державному рівні мають виконувати національні та провідні державні бібліотеки. Для оптимізації роботи бібліотечних систем насамперед слід законодавчо розмежувати функції між методичними центрами, визначити їх роль у процесах організації бібліотечно-інформаційного забезпечення індивідуальних і колективних користувачів залежно від галузей народного господарства, як між національними, так і між державними бібліотеками, для запобігання дублюванню діяльності й заощадження бюджету.

Порівняймо, наприклад, мережі наукових і дитячих книгозбірень. На відміну від дитячих, наукові бібліотеки мають інші завдання, функції, методи роботи і, головне, — обслуговують різні категорії читачів, що, звісно, впливає на особливості організації інформаційного забезпечення. Специфічною особливістю роботи наукових бібліотек є також створення реферативної інформації. Навіть за умови їх раціонального функціонування і впровадження в роботу сучасних технологій нагальною є потреба в міжвідомчій координації роботи академічних бібліотек на міжгалузевому рівні.

Завдання об'єднаного центру в Україні було покладено на Бібліотечну асоціацію, що мала сприяти взаємодії книгозбірень та одночасно налагоджувати ефективні зв'язки між різними мережами. Однак на практиці ця громадська організація не відіграє суттєву роль у роботі наукових бібліотек і не має реальних важелів впливу під час розв'язання проблем у сфері бібліотекознавства й бібліографознавства. Її діяльність може бути ефективною лише для масових книгозбірень, тобто установ системи Міністерства культури.

У проблемних ситуаціях потрібно, крім вивчення закордонних напрацювань, враховувати історичний досвід у галузі вітчизняного бібліотекознавства та бібліографознавства, наприклад, зі створення координаційного міжгалузевого чи міжвідомчого центру, ради чи асоціації. Слід зазначити, що без розподілу завдань і повноважень між галузевими бібліотечно-інформаційними мережами неможливо їх подальше розширення, а також удосконалення БІТ для релевантного та оперативного забезпечення науково-технічною інформацією науковців і практиків. Розмежування

завдань дасть змогу уникнути невиправданого дублювання інформації, зокрема під час створення аналітико-синтетичних продуктів у різних галузях.

З огляду на зростання попиту наукової спільноти на реферативну інформацію, слід постійно вдосконалювати бібліотечно-інформаційні технології та розширювати комунікативні канали зв'язку. Лише міжвідомчий підхід і координація допоможуть ефективніше розв'язувати питання зі створення кластера наукових фондів чи застосування кластерного підходу до організації IP на різноманітних носіях інформації, що надає нову можливість для ефективного формування БД.

Розглянемо доволі успішний досвід вітчизняних бібліотек у цій сфері. Зокрема, до 1991 р. діяв такий координаційний орган, як Міжвідомча рада. Поточні проблеми на міжгалузевому рівні вирішувались у погоджувальній раді (або погоджувальному органі). На нашу думку, враховуючи сучасні реалії, більш вдалою назвою для такого координаційного органу була б "Асоціація наукових бібліотечно-інформаційних установ", що охоплюватиме мережу наукових бібліотек та інформаційних служб, котрі входять структурно до різних міністерств і відомств, але займаються лише науково-інформаційною діяльністю. Таке об'єднання стане однією з організаційно-правових форм некомерційних організацій, тобто добровільним об'єднанням юридичних осіб. Слід зазначити, що подібні асоціації функціонують у розвинутих зарубіжних країнах.

Аналізуючи світову практику, зазначимо, що 1993 р. було засновано Міжакадемічну групу з міжнародних проблем, що виконувала функції об'єднання національних, регіональних та глобальних академій. У 2016 р. створено нову організацію — Всесвітнє співтовариство академій наук, до складу якого входять Всесвітня спільнота (мережа) академій наук, Мережа медичних та інженерних академічних організацій, а також Міжакадемічна рада. Під егідою нової організації з'явилась унікальна можливість працювати разом понад 130 національним і регіональним академіям наук, а отже й їхнім бібліотекам та інформаційним службам, аби спільно розв'язувати наукові та бібліотечно-інформаційні проблеми [3, с. 62].

У 1993 р. у Києві створено Міжнародну асоціацію академій наук (МААН) — перше з регіональних об'єднань національних академій наук. Засновниками є наукові організації 15 країн, зокрема 12 держав СНД, на сучасному етапі склад розширився на 6 асоційованих членів, діють 18 наукових рад [3, с. 75]. Рішення ради Асоціації мають рекомендаційний характер [3, с. 76]. У межах МААН на локальному та міждержавному рівнях відбувається обмін IP, у тому числі реферативними виданнями, а також корисним практичним досвідом між провідними бібліотеками, науково-інформаційними установами та фондами. Наведемо до прикладу співпрацю з Казахстаном у царині створення таких інформаційних ресурсів, як реферативний журнал (РФ) чи проблемно-орієнтовані бази даних.

На нашу думку, нині варто започаткувати міжвідомчий орган чи асоціацію всередині країни на міжга-

лузевому рівні, що сполучав би наукові бібліотечно-інформаційні організації, надаючи можливість ділитися практичним досвідом у сфері аналітико-синтетичного опрацювання першоджерел та створення реферативної інформації й реферативних БД.

Аналізуючи практичні напрацювання, зазначимо, що, крім формування мережі бібліотек системи академії наук, слід налагоджувати зв'язки та співпрацю з провідними науковими та галузевими бібліотеками, книгозбірнями ЗВО, редакціями академічних видавництв, провідними бібліографічними центрами, зокрема Книжковою палатою України, не тільки з метою об'єднання корпоративних зусиль зі створення кластера наукових документів, а й для координації зусиль установ із питань формування інформаційних ресурсів на традиційних та електронних носіях, створення аналітико-синтетичних документів тощо.

Зокрема, у процесі виконання в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (НБУВ) науково-дослідної роботи "Розвиток інтелектуальних бібліотечних технологій організації наукових електронних ресурсів (2017—2019 р.)", а також за результатами аналізу матеріалів Міжнародної наукової конференції "Бібліотека. Наука. Комунікація", що відбулася 2018 р. до 100-річчя НБУВ, було доведено, що організація на корпоративних засадах кластера наукового IP та масиву наукових документів для подальшого створення реферативної інформації себе виправдовує та демонструє позитивні показники.

Однак зауважимо, що бібліотечна робота потребує постійного вдосконалення з огляду на стрімкий розвиток інформаційних технологій і зростання запитів аудиторії. Для оптимізації основних процесів на сучасному етапі використовують універсальний інструментарій — бенчмаркінг, що передбачає "порівняльний аналіз, соціологічні дослідження та конкурентну розвідку" [5, с. 8]. Наприклад, вітчизняні науковці здійснили порівняльний аналіз показників вебсайтів 28 провідних національних бібліотек Європи. В загальному рейтингові НБУВ посідає 11—13 місця, що свідчить про її конкурентоспроможність на глобальному інформаційному ринку [6, с. 9]. Високі показники досягнуто завдяки зусиллям фахівців провідної національної бібліотеки, які розробляють інноваційні БГТ, враховуючи специфіку роботи їхньої установи. Зокрема, для пошуку релевантної реферативної інформації в БД "Україніка наукова", що є складником інтегрованих електронних ресурсів НБУВ, наразі використовують засоби семантичного вебу як технологічної надбудови над масивом акумульованої реферативної інформації [1, с. 437].

Організація наукових першоджерел на корпоративних засадах із метою створення якісних реферативних ресурсів має вагомe значення для подальшого вдосконалення бібліотечно-інформаційних технологій. Наприклад, упродовж 2019 р. у НБУВ відбувалися перевірка та коригування технологічних процесів між корпоративними учасниками, залученими до видання РФ "Джерело". Зокрема, одним із нагальних завдань є вдосконалення технологічного процесу передавання

реферативної інформації в онлайн-режимі у процесі верстання РЖ. Також заплановано інтегрувати бази даних: із БД "Наукова періодика України" здійснюватиметься онлайн-експортування рефератів наукових статей із вітчизняних академічних видань до БД "Україніка наукова", що дасть змогу суттєво скоротити час для подальшого створення оригінал-макету та видання РЖ "Джерело", а також оперативно інформувати користувачів про новачі вітчизняної науки.

Висновки. Подальший розвиток суспільства знань неможливий без якісних інформаційних ресурсів, поміж яких вагоме значення має реферативна інформація як індикатор наукового потенціалу

людства. Для ефективного формування інформаційно-аналітичних документів потрібні ІР, створені на корпоративній основі, оскільки сконцентрувати такий ресурс в одній установі (бібліотечній чи науково-інформаційній) вкрай складно. Завдяки міжвідомчій взаємодії організацій-фондоутримувачів, що зберігають наукові першоджерела, є можливість сформувати кластер цих видань для подальшого їх опрацювання й створення інформаційно-аналітичної продукції. Слід активно залучати нові установи-фондоутримувачі наукових документів на галузевому та міжгалузевому рівнях для розширення меж кластера вітчизняних академічних видань.

Список використаної літератури

1. *Гарагуля С. С.* Семантичні технології організації реферативної інформації / С. С. Гарагуля // Бібліотека. Наука. Комунікація: 100-річчя: Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6—8 лист. 2018 р.) ; НАН України; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; Асоціація б-к України. — Київ, 2018. — С. 437.
2. *Кондрусева В. М.* Інформаційне суспільство у контексті сучасної цивілізаційної ситуації : автореф. дис. ... канд. філос. наук / Кондрусева Валентина Михайлівна ; Держ. закл. "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". — Одеса, 2016. — 20 с.
3. *Національна академія наук України:* статистичний і наукометричний аналіз ефективності наукового потенціалу / Б. А. Маліцький, О. О. Грачев, О. Н. Кубальський, В. А. Корнілов, В. П. Рибачук, В. І. Хоревін, Н. Г. Віденіна, Л. Р. Головащенко, Л. П. Овчарова ; гол. ред. акад. НАН України В. Л. Богданов ; НАН України, ДУ "Інститут дослідж. наук.-техн. потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва Харків. держ. акад. культури. — Київ : Фенікс, 2018. — 344 с.
4. *Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року : розпорядження від 23 березня 2016 р. № 219-р.* — Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/pras/248924865>. — Назва з екрана (дата перегляду: 27.11.2018 р.).
5. *Ржеуський А. В.* Моделі, методи та засоби надання інформаційних послуг у сервіс-орієнтованих бібліотечних системах: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій / Ржеуський Антоній Валентинович ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ : НБУВ, 2016. — 23 с.
6. *Ростовцев С. С.* Формування системи інтернет-маркетингу в бібліотеках України : автореф. ... канд. наук із соц. комунікацій / Ростовцев Сергій Сергійович ; Харків. держ. акад. культури. — Харків: Харків. держ. акад. культури, 2016. — 22 с.

Valentyna Korniyenko

Corporate activities of libraries to create abstract resources

The article investigates the tendencies that accompany the processes of gradual transformation of libraries into centers providing the widest possible range of information services, contributing to the transition of humanity to the international level of interaction in the field of informatization.

It is noted that the transition from the information society to the knowledge society is accompanied by a steady increase in the volume of information, which causes an increase in the demand of the scientific community for information and analytical product. Quality assurance of users' needs for abstract information requires continuous improvement of library information technologies and expansion of communication channels. It is emphasized that at the present stage it is necessary to establish cooperation with leading academic libraries and book collections of institutions of higher education, scientific and information institutions in order to unite corporate efforts to form a scientific information resource and coordinate the work of branch institutions on its presentation on traditional and electronic media, create information and analytical documents for prompt provision of users with scientific information. It is concluded that the organization of academic sources on a corporate basis to form databases of abstract information is of great importance for the improvement of library information technology and the development of the industry as a whole.

Keywords: abstract information, information society, database, information resources, knowledge society, cluster, corporate associations, associations

References

1. Garagulya S. S. (2018). Semantichni tehnologiyi organizaciyi referativnoyi informaciyi *Biblioteka. Nauka. Komunikaciya: 100-richchya: Nac. b-ka Ukrayini im. V. I. Vernadskogo: materiali Mizhnar. nauk. konf. (Kyiv, 6—8 list. 2018 r.)*, p. 437.
2. Kondruseva V. M. (2016). *Informacijne suspilstvo u konteksti suchasnoyi civilizacijnoyi situaciyi*. PhD. Derz. zakl. "Pivdenoukr. Nac. Ped. Un-t im. K. D. Ushinskogo".
3. Malickij B. A. and etc. (2018). *Nacionalna akademiya nauk Ukrayini: statistichnij i naukometrichnij analiz efektivnosti naukovogo potencialu*. Kyiv: Feniks, 2018.
4. *Pro shvalennya Strategiyi rozvitku bibliotечної справи na period do 2025 roku : rozporjadzhennya vid 23 bereznya 2016 roku*. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248924865>. [Accessed 27.11.2018].
5. Rzhenskij A. V. (2016). *Modeli, metodi ta zasobi nadannya informacijnih poslug u servis-orijentovanih bibliotечnih sistemah*. PhD. NAN Ukrayini.
6. Rostovcev S. S. (2016). *Formuvannya sistemi Internet-marketingu v bibliotekah Ukrayini*. PhD. Harkiv. derzh. akad. kulturi.

Надійшла до редакції 10 вересня 2019 року